

Biblioteka
Cli-fi

Naslov originala
Maja Lunde
Bienes histories

© za srpski jezik Odiseja

© Maja Lunde

First published by H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard) AS, 2015

Published in agreement with Oslo Literary Agency

Prevod ove knjige pomogla je agencija NORLA

 NORLA
NORWEGIAN LITERATURE ABROAD

Maja Lunde

Istorija pčela

roman

S norveškog preveo

Radoš Kosović

Odiseja
Beograd, 2019.

Jesperu, Jensu i Linusu

Tao

Distrikt 242, Šižung, Sičuan, 2098.

Kao prerasle ptice, balansirale smo svaka na svojoj grani, sa plastičnom posudom u jednoj ruci i perjanom četkicom u drugoj.

Pela sam se uz drvo, polako, pažljivo koliko sam mogla. Nisam bila vična tome, kao mnoge žene u mojoj grupi, pokreti su mi često bili prenagli, nisam imala potrebnu suptilnu motoriku i preciznost. Nisam bila stvorena za to, ali ipak sam morala da budem tu, svakog bogovetnog dana, po dvanaest sati neprekidno.

Drveće je bilo čitav ljudski vek staro. Grane krhke kao tanko staklo pucketale su pod našom težinom. Pažljivo sam se izvijala, nisam smela da povredim drvo. Spustila sam desnu nogu na višu granu, oprezno povukla levu za njom. I najzad sam našla dobar položaj za rad, neugodan, ali stabilan. Odatle sam mogla da dosegnem najviše cvetove.

Mala plastična posuda bila je puna praškastog zlata, precizno izmerenog i razdeljenog na početku radnog dana, svako je dobijao istu količinu. Lakim pokretima pokušavala sam da iz posude prenosim na drveće toliko male količine praha da se nisu ni videle. Svaki cvet morao se oprášiti četkicom od perja kokošaka posebno uzgajanih za tu svrhu. Nikakva pera od veštačkih vlakana nisu bila ni blizu toliko efikasna. Testovi su rađeni iznova i iznova, jer imali smo mnogo vremena – u mom distriktu tradicija oprášivanja je duža od stotinu godina. Pčele

Istorija pčela

su ovde nestale već osamdesetih godina prošlog veka, davno pre Kolapsa, pesticidi su ih pobili. Nekoliko godina kasnije, kada se pesticidi više nisu koristili, pčele su se vratile ali je ručno oprašivanje već počelo. Postizao se bolji rezultat, iako je to zahtevalo neverovatno mnogo ljudi, mnogo ruku. A onda, kada se desio Kolaps, moj distrikt je imao prednost. Isplatilo nam se što smo najviše zagađivali. Bili smo vodeća zemlja u zagađivanju, pa smo zato postali vodeća zemlja u ručnom oprašivanju. Paradoks nas je spasao.

Proteгла sam se koliko sam duga, ali ipak nisam mogla da dosegнем najviši cvet. Zamalo da odustanem, ali znala sam da bi me mogli kazniti, pa sam pokušala još jednom. Oduzimali su nam od plate ako prebrzo potrošimo polen. I oduzimali su nam od plate ako upotrebimo premalo polena. Rezultat našeg rada bio je nevidljiv. Kada bismo na kraju dana sišle sa drveća, nije bilo tragova obavljenog posla izuzev crvenom kredom nacrtanih krstića na stablima, idealno do četrdeset dnevno. Tek na jesen, kada bi grane otežale od plodova, videlo se koliko smo dobar posao obavile. Ali tada bi se već davno zaboravilo ko je oprašio koje drvo.

Danas sam bila poslata na Zasad 748. A koliko ih je bilo? Nisam znala. Moja grupa je bila jedna među stotinama. U svojim bež radnim odelima bile smo istovetne kao drveće. I jednako blizu jedna drugoj kao cvetovi. Nikad same, uvek u grupi, ovako na vrhu drveća, ili hodajući duž tragova točkova od jednog do drugog zasada. Samo smo unutar zidova naših malih stanova mogle da budemo same, nekoliko kratkih časova u danu. Inače nam je ceo život bio na terenu.

Bilo je tiho. Nismo smele da razgovaramo tokom rada. Čuli su se samo naši oprezni pokreti na drveću, tiho kašljucanje, pokoji zev, šuškanje radnog odela na stablu. I ponekad zvuk

Tao

koji smo sve omrzle – pucketanje grane, i u najgorem slučaju slamanje. Slomljena grana značila je manje plodova, i još jedan razlog da nam se oduzme od plate. Inače, čuo se samo vetar dok duva kroz grančice, njiše cvetove, klizi po travi na tlu.

Duvalo je s juga, iz šume. Bila je mračna i divlja naspram vočki belih cvetova koje još nisu olistale, ali kroz nekoliko nedelja šuma će biti bujni zeleni zid. Nikada nismo zalazile u nju, tamo nismo imale posla. Ali sada su kolale glasine da će se i šuma iskrčiti i pretvoriti u zasad.

Muva je dozujala iz nje, redak prizor. Već nekoliko dana nisam videla pticu, i one su postale retke. Lovile su šačicu preostalih insekata i gladovale kao i ostatak sveta.

Ali onda je prodoran zvuk narušio tišinu. Sirena sa barake rukovodstva, signal za drugu i poslednju pauzu tog dana. Tad sam primetila koliko mi se jezik osušio.

Ja i moje kolegice spuštale smo se sa drveća kao jedinstvena masa. One su već počele da razgovaraju, kakofonično ćaskanje uključivalo se kao na dugme istog trena kad su znale da im je to dozvoljeno.

Ja sam ćutala, usredsredila sam se na lagano silaženje, treba se spustiti a da se ne oštete grane. Uspela sam. Čista sreća. Bila sam nezgrapna, trapava, i dovoljno sam dugo radila u zasadima da uvidim da nikad neću postati zaista dobra u tom poslu.

Na zemlji kraj drveta stajala je izgrebana metalna čuturica. Uzela sam je i brzo otpila. Voda je bila mlaka, sa ukusom aluminijuma zbog kojeg sam pila manje nego što mi je potrebno.

Dva u belo obučena mladića iz Privredne komore brzo su razdelila drugi dnevni obrok u ambalaži za višekratnu upotrebu. Sedela sam sama, leđima naslonjena na stablo drveta i otvorila svoje sledovanje. Danas su pirinač pomešali sa

Istorija pčela

kukuruzom. Uzela sam zalogaj. Malčice preslano, kao i obično, i začinjeno veštački proizvedenim čilijem i sojom. Meso davno nisam okusila. Stočna hrana zahteva previše obradivog zemljišta. A veliki deo tradicionalne stočne hrane zahteva opravljanje. Životinje nisu bile vredne našeg mukotrpnog zanata.

Ambalaža je ostala prazna pre nego što sam se zasitila. Ustala sam i stavila je u korpu za prikupljanje. Onda sam malo trčala u mestu. Noge su mi bile umorne, ali ipak ukočene od nepomičnog položaja na drveću. Osećala sam peckanje u krvi, nisam mogla da se smirim.

Ali nije mi pomoglo. Brzo sam pogledala oko sebe. Niko iz rukovodstva nije obraćao pažnju. Brzo sam legla, morala sam da ispružim bolna leđa.

Na tren sam zatvorila oči. Pokušala sam da potisnem glasove ostalih žena u grupi. Više sam slušala kako žamor raste i pada. Odakle potreba da toliko njih ćaska u isto vreme? Radile su ovo od malih nogu. Sat za satom grupnih razgovora čija je tema uvek bila najmanji zajednički imenilac, bez ikakvog istinskog udubljanja u bilo šta. Osim možda kada se razgovara o osobi koja nije tu.

Ja sam više volela razgovore u četiri oka. Ili da ostanem sama sa sobom. Na poslu se češće dešavalo ovo drugo. A kod kuće sam imala Kuana, mog muža. Nisu nas, doduše, vezivali dugi razgovori. Kuan je živeo u sadašnjem trenutku, bio je konkretan, nije težio za znanjem, za nečim višim. Ali u njegovom naručju nalazila sam mir. I imali smo Vei-Vena, našeg trogodišnjaka. O *njemu* smo mogli da razgovaramo.

Baš kada me je žamor zamalo uljuljkao u san, naglo se preki-
nuo. Nastala je tišina.

Uspravila sam se. Žene iz grupe okrenule su se ka putu.

Povorka se spuštala ka nama, prateći tragove točkova.

Tao

Nisu imali više od osam godina, prepoznala sam nekoliko iz Vei-Venove škole. Svi su nosili ista radna odela, iste sintetičke bež kombinezone kakve smo mi nosile, prilazili su nam brzo koliko su ih kratke noge nosile. Dve odrasle nadzornice držale su ih pod kontrolom. Jedna ispred, druga iza. Obe su govorile snažnim glasom i neprekidno ispravljale decu. Ali nisu ih grdile, bilo je topline i saosećanja u opomenama. Jer iako deca nisu sasvim shvatala gde su se zaputila, one su znale. Deca su išla držeći se za ruke, u nejednakim parovima, najviši sa najnižim, veliki su pazili na male. Neujednačenim hodom, neorganizovani, ali čvrsto se držeći za ruke, kao da su zalepljeni. Možda su dobili strogo uputstvo da ne puštaju.

Uprli su poglede u nas, u drveće. Radoznali, neki su žmirili, krivili glavu. Kao da su prvi put tu, iako su svi odrasli u distriktu i nisu znali za drugačiju prirodu od beskrajnih nizova voćki naspram senke zarasle šume na jugu. Jedna oniža devojčica me je dugo gledala, krupnim, primaknutim očima. Trepnula je nekoliko puta, a onda snažno šmrknula. Držala je mršavog dečaka za ruku. On je glasno i nehajno zevnuo, slobodnom šakom nije pokrio usta, sasvim nesvestan da mu se lice rasteže u zjapeću rupu. Njegovo zevanje nije bilo izraz dosade, bio je premlad za to, nedostatak hrane uzrokovao je umor. Druga devojčica, visoka i mršava, vodila je malog dečaka. Teško je disao kroz zapušen nos, usta su mu bila otvorena. Visoka devojčica ga je vukla za sobom okrenuvši lice ka suncu, žmirila je i nabirala nos, ali nije pomerala glavu, kao da hoće da dobije boju ili, možda, upije snagu.

Nova deca stizala su svakog proleća. Ali da li su zaista oduvek bili toliko mali? Zar su sad mlađi?

Ne. Imali su osam godina. Kao i uvek. Završili su školu. Pa, školu... naučili bi brojeve i da napišu nekoliko karaktera,

Istorija pčela

ali osim toga škola je bila samo neka vrsta dnevnog boravka. Boravka i pripreme za rad na terenu. Uvežbavanja dugog mirnog sedenja. *Mirno sedi. Sasvim mirno, da, tako.* I dobijali su zadatke za vežbanje suptilne motorike. Učili su ih da vezu od treće godine. Njihovi prstići bili su savršeni za rad na složenim dezenima. Baš kao što su sada bili savršeni za rad na terenu.

Deca su prošla pored nas, uprla pogled napred, ka drugom drveću. Produžila su dalje, ka sledećem zasadu. Bezubi dečaćić se spotakao, ali visoka devojčica ga je čvrsto držala, pa nije pao.

Deca su produžila i nestala, izgubila se među drvećem.

„Gde će?“ – pitala je žena iz moje grupe.

„Sigurno na 49 ili 50“, odgovorila je druga. „Tamo još niko nije počeo.“

Stomak mi se zgrčio. Kuda su pošli, na koji će zasad, nije bilo važno. Već *na šta* su pošli...

Začula se sirena sa barake. Ponovo smo se pele, polako sam se kretala, ali srce mi je ipak snažno lupalo. Jer deca nisu bila manja. Uznemirila me je pomisao na Vei-Vena... Za pet godina imaće osam. Za samo pet godina na njega će biti red. Vredne ručice više su značile ovde nego igde drugde. Prstići su se već uvežbali za takav posao.

Osmogodišnjaci, ovde, iz dana u dan, ukočena telašca na drveću. Čak ni detinjstvo nisu imali kao moji vršnjaci i ja – mi smo išli u školu do petnaeste.

Ne-život.

Ruke su mi drhtale dok sam podizala plastičnu posudu sa dragocenim prahom. Svi moramo raditi da bismo imali šta da jedemo, govorilo se, da bismo uzgajali hranu koju ćemo jesti. Svi su morali da doprinesu, čak i deca. Jer kome je potrebno

Tao

obrazovanje kad se ambari prazne? Kada se zalihe svakog meseca sve više smanjuju? Kad se uveče mora leći gladan?

Okrenula sam se da doznam cvetove iza sebe, ali ovog puta sam napravila suviše nagao pokret. Zakačila sam granu na koju nisam obratila pažnju, iznenada izgubila ravnotežu i teško se naslonila na pogrešnu stranu.

I to je bilo to. Krhki zvuk koji smo omrzle. Zvuk pucanja grane. Nadzornica je požurila ka meni. Pogledala je uz drvo, bez reči procenila štetu. Brzo je nešto pribeležila u bloku pre nego što je otišla.

Grana nije bila ni dugačka ni snažna, ali ipak sam znala da ovog meseca neće biti novca za uštedu. Novca za limenu kutiju u kuhinjskom kredencu u koju smo stavljali svaki preostali juan.

Uzdahnula sam. Nisam smela da mislim na to. Mogla sam samo da nastavim. Da podižem ruku, umačem četkicu u polen, pažljivo je približavam cvetovima, prelazim preko njih kao da sam pčela.

Nisam gledala na sat. Znala sam da to ne pomaže. Samo sam znala da je sa svakim cvetom preko kojeg pređem četkicom veće još malo bliže. I jedini kratki sat koji sam svakog dana mogla da provedem sa detetom. Taj kratki sat bio je sve što smo imali, i u tom kratkom satu sam možda mogla nešto da promenim. Da posejem seme koje će mu pružiti mogućnost koju ja nikada nisam dobila.

Vilijam

Merivil, Hartfordšir, Engleska, 1852.

Sve je oko mene bilo žuto, beskrajno žuto, iznad mene, ispod mene i svuda unaokolo, zaslepljivalo me je. Ali to žutilo je bilo stvarno, nisam ga umislio, dolazilo je sa brokatnih tapeta koje je moja supruga Tilda stavila na zidove kada smo se uselili pre nekoliko godina. Mnogo smo prostora imali tada. Cvetala je moja mala prodavnica semena u glavnoj ulici Merivila. Još sam bio nadahnut i još verovao da ću uspjeti da spojim trgovinu sa onim što je imalo istinski značaj: mojim izučavanjima prirode. Ali bilo je to davno, mnogo pre nego što smo postali roditelji onolikih kćeri, i dugo pre konačnog razgovora s profesorom Ramom.

Da sam znao kakve će mi muke taj žuti tapet pričinjavati nikad ne bih pristao na njega. Jer tom žutilu nije bilo dovoljno da se zadrži na tapetu, zatvorio ja oči ili ih otvorio – prokletinja je uvek bila sa mnom. Pratila me je u san i nikako me nije puštila, kao da je *bolest sama*. Moja boljka nije imala dijagnozu, ali je nosila mnoga imena: turobnost, potištenost, melanholija. A ipak se niko oko mene nije odvažio da ih prevali preko usana. Naš kućni lekar pravio se da mu ništa nije jasno. Stalno je koristio medicinske pojmove, diskrazija, poremećaj telesnih tečnosti, previše crne žuči. U početku mog bolovanja pokušao je s puštanjem krvi, a zatim s laksativima koji su me pretvorili u bespomoćno odojče, ali sada se više, očigledno, nije usuđivao. Po svemu sudeći, digao je ruke od bilo kakvog lečenja,

Vilijam

samo je odmahivao glavom kada bi Tilda pokrenula tu temu, a njene primedbe dočekivalo je žustro šaputanje. Razaznao bih pokoju reč, *preslab, ne bi izdržao, nema poboljšanja*. U poslednje vreme sve ređe dolazi, što je možda povezano s mojom nazgled neraskidivom okovanošću za postelju.

Bilo je popodne, kuća je živela ispod mene, galama devojčica uzdizala se ka meni iz soba ispod, kao miris kuvanja prodirala je kroz pod i zidove. Prepoznao sam Doroteju, starmalu dvanaestogodišnjakinju, čitala je iz Biblije, ujedno monotonno i u stakatu, ali reči su se gubile na putu do mene, kao što božje reči, i inače, više nisu mogle da me dotaknu. Glas male Džordžijane tanko se zaorio, i Tilda ju je oštro ućutkala. Uskoro će se Dorotejino čitanje završiti i druge će preuzeti. Marta, Olivija, Elizabet, Kerolajn. Ko je ko? Nisam mogao da razlučim.

Neka od njih se kratko nasmejala, te se i Ramov smeh ponovo začuo u meni, smeh koji je prekinuo naše razgovore jednom za svagda, kao udarac opasača po plećima.

Onda je Edmund nešto kazao. Glas mu se produbio, blago otegaio, u njemu više nije ostala ni trunka deteta. Imao je šesnaest godina, moje najstarije dete, moj jedini sin. Pokušao sam da uhvatim taj glas, duboko sam poželeo da mogu razaznati njegove reči i da je sada kraj mene, možda bi on mogao da me oraspoloži, dâ mi snage da se podignem, da ustanem iz postelje. Ali nikada nije dolazio, i nisam znao zašto.

Iz kuhinje se začulo lupkanje lonaca. Zvuk spremanja hrane probudio mi je stomak. Zgrčio se, skupio sam se u fetalni položaj.

Pogledao sam oko sebe. Netaknuta kriška hleba i osušeno parče dimljene šunke ležali su na tanjiru pored poluprazne čaše vode. Kada sam poslednji put jeo? Kada sam pio?

Istorija pčela

Napola sam se pridigao i uzeo čašu vode, pustio da mi se tečnost slije niz usta i grlo, da ispere ukus starosti. Slana šunka imala je oštar ukus, a hleb taman i snažan, i hrana se slegla u stomaku, Bogu hvala.

Ali nisam mogao da se skrasim u krevetu, leđa su mi bila jedna velika rana od ležanja, koža na kukovima istanjena od ležanja na boku.

Nemir u potkolenicama, bockanje.

Kuća se odjednom stišala. Jesu li svi otišli?

Čuo sam samo šištanje koksa koji je goreo u peći.

Ali onda, odjednom, pesma. Bistri glasovi iz bašte.

Hark the herald angeles sing

Glory to the newborn King

Zar će uskoro Božić?

Poslednjih godina su ovdašnji horovi počeli da pevaju pred vratima tokom adventa, ne zarad novca ili poklona već u duhu Božića, da obraduju bližnjeg svog. Neko vreme mi je to bilo divno, ti mali nastupi mogli su da u meni upale svetlost za koju nisam ni slutio da još postoji. To mi se sada činilo beskrajno davnim.

Svetli glasovi potekli su ka meni poput otopljenog leda:

Peace on earth and mercy child

God and sinners reconciled

Spustio sam stopala na pod, neobično tvrd pod tabanima. U tren oka pretvorio sam se u odojče, novorođeno dete čija se stopala još nisu navikla na podlogu, pre oblikovana za ples na prstima. Tako se sećam Edmundovih stopala, visokog risa,

Vilijam

jednako mekih i povijenih gore koliko i dole. Ponekad sam ih držao u rukama, samo ih gledao i dodirivao, kao i njega celog, kao što se čini s prvorođenim detetom, i onda bih pomislio da ću biti nešto drugo za njega, *biću nešto drugo za tebe*, nešto sasvim drugačije od onoga što je moj otac bio za mene. Tako bih stajao s njim dok mi ga Tilda ne bi oduzela pod izgovorom da ga treba podojiti ili mu promeniti pelene.

Moja dečja stopala polako su pošla ka prozoru. Svaki korak me je boleo. Bašta mi se ukazala, i ugledao sam ih.

Svih sedam, jer to nije bio hor neznanaca iz sela već hor mojih kćeri.

Četiri više iza, tri niže u prvom redu, u tamnoj zimskoj odeći, preuskim i prekratkim vunanim kaputima, ili pak prevelikim, sa sve više zakrpa – pokušaj da se iznošenost sakrije jeftinim ukrasnim vrpcama i džepovima na neobičnim mestima. Smeđe, tamnoplave ili crne kapice porubljene belom čipkom uokvirivale su zimski bleđa, uzana lica. Pesma se pretvarala u ledenu paru pred njima.

Sve su toliko omršavele.

Puteljak je pokazivao kuda su hodale, tragovi stopala u dubokom snegu. Morale su da zagaze do butina i sigurno su se smočile. Mogao sam da osetim dodir mokrih vunениh čarapa na goljoj koži, i mraz koji iz zemlje probija kroz tanke đonove. Sve su imale samo po jedan par čizama.

Prišao sam prozoru očekujući da vidim još nekog u bašti, publicu hora, Tildu, ili možda nekog suseda, ali bašta je bila prazna. Moje ćerke nisu pevale nikome napolju. Pevale su meni.

*Light and life to all he brings
Risen with healing in his wings*

Istorija pčela

Svi njihovi pogledi bili su prikovani za moj prozor, ali me još nisu primetile. Stajao sam u senci, a sunce je obasjavalo okno, verovatno su videle samo odraz oblaka i drveća.

*Born to raise the sons of earth
Born to give them second birth*

Zakoračio sam unapred.

Četrnaestogodišnja Šarlot, moja najstarija ćerka, stajala je na kraju reda. Pevala je celim telom. Grudi su joj se podizale i spuštale u ritmu tonova. Možda je sve to bila njena zamisao. Oduvek je pevala, pevušila je čitavo detinjstvo, s glavom nad školskim zadacima ili nad sudoperom, melodično i tiho, kao da su ti prigušeni tonovi deo njenih pokreta.

Ona me je prva primetila. Lice joj se ozarilo. Ćušnula je Doroteju, starmalu dvanaestogodišnjakinju, a ona je brzo klimnula godinu dana mlađoj Oliviji, koja je pak uprla razrogačene oči u svoju bliznakinju Elizabet. Njih dve uopšte nisu ličile spolja, samo po duhu, obe nežne i blage, i glupe kao tocilo – ne bi razumele brojeve da im se prikucaju na glavu. Red pred njima se uznemirio, i mlađe su me primetile, devetogodišnja Marta stegla je ruku sedmogodišnje Kerolajn, a Kerolajn, koja se uvek durila jer je duboko želela da ostane mala, snažno je gurnula malu Džordžijanu, koja bi pak volela da je starija nego što jeste. Nikakvo se klicanje nije uzdiglo ka nebu, nisu to sebi dozvolile, ne još, samo je malena nepravilnost u pesmi pokazala da su me primetile, to, i mali osmesi, koliko su to raspevana zaokružena usta dozvoljavala.

Nekakav detinji osećaj stegao mi je grudi. Nisu loše pevale, nimalo. Uzana lica su im sijala, oči su se caklile. Priredile su to za mene, samo za mene, i sada su moje ćerke pomislile

Vilijam

da su uspele – podigle su oca iz postelje. Kada se pesma završi začuće se klicanje, lakim nogama će radosno potrčati u kuću po sveže napadalom snegu, pričaće o svom malom domaćem čudu. Izlečile smo ga pesmom, klićaće. Izlečile smo oca pesmom! Struja oduševljenih glasića odzvanjaće hodnicima, odbijaće se od zidova: Uskoro će nam se vratiti. Uskoro će opet biti sa nama. Pokazale smo mu Boga, Isusa – novorođenoga. *Hark, the herald angels sing, glory to the newborn king.* Kakva je sjajna, ma veličanstvena, zamisao bila da mu pevamo, da ga podsetimo na sve što je lepo, na poruku Božića, na sve što je zaboravio u svojoj postelji koju nazivamo bolesničkom, iako sve znamo da je u pitanju nešto sasvim drugo, samo što nam majka zabranjuje da govorimo o tome. Siroti otac, nije mu dobro, bled je kao avet, videle smo ga, iza odškrnutih vrata kad se prošunjamo, da, kao avet, i samo je kost i koža, i zarastao je u bradu, kao raspeti Isus, neprepoznatljiv je. Ali uskoro će ponovo doći među nas, uskoro će ponovo moći da radi i ponovo ćemo mazati maslac na hleb i imati nove zimske kapute. To je zaista istinski božićni dar. *Christ is born in Bethlehem!*

Ali bila je to laž, nisam im mogao dati takav dar, nisam bio vredan njihove radosti. Pesa me je privukla, kolena su mi klecala, moje noge novorođenčeta više nisu mogle da me nose, stomak mi se ponovo zgrčio, stegao sam zube da suzbijem to što se podizalo, a pesma je napolju utihnula. Čuda danas neće biti.

Džordž

Otem Hil, Ohajo, SAD, 2007.

Pokupio sam Toma na stanici u Otemu. Nije bio kod kuće još od prošlog leta. Nisam znao zašto, nisam ni pitao. Možda mi se ne bi svideo odgovor.

Do farme je pola sata vožnje. Nismo mnogo govorili. Dok se pikap tresao ka kući, šake su mu ležale u krilu, blede, tanke i mirne. Pored nogu mu je stajala torba. Isprljala se. Pod pika-pa nije očišćen otkad sam ga kupio. Zemlja od prošle ili pret-prošle godine zimi se pretvarala u prašinu. A otopljeni sneg sa Tomovih čizama razlio se i stvorio blato.

Torba je bila nova. Od sasvim krutog materijala. Sigurno kupljena u gradu. I bila je teška. Iznenadio sam se kad sam je podigao sa zemlje na autobuskoj stanici. Tom je hteo da je uzme, ali zgrabio sam je pre nego što je imao priliku, baš i nije izgledao kao da mnogo trenira u poslednje vreme. Čovek bi pomislilo da nema šta da donese osim odeće, samo će nedelju dana ostati kod kuće, dok mu traje raspust. A veći deo onoga što mu treba već visi u predsoblju. Radno odelo, čizme, kapa sa štitnicima za uši. Ali izgleda da je poneo brdo knjiga. Izgleda da je mislio da će imati mnogo vremena za takve stvari.

Čekao me je kada sam došao. Autobus je ranije stigao, ili sam možda ja zakasnio. Morao sam da raščistim sneg pred kućom pre nego što sam krenuo, verovatno zato.

„Ma nije toliko bitno, Džordže. Glava mu je ionako u oblacima“, kazala je Ema, koja me je gledala, drhteći sa skrštenim rukama.

Džordž

Nisam odgovorio. Samo sam čistio. Sneg se sabijao kao harmonika, lak i svež. Jedva da su mi se leđa oznojila.

I dalje me je gledala.

„Kao da nam Buš dolazi.“

„Trebalo da se raščisti sneg. A ti nećeš.“

Podigao sam pogled. Pred očima su mi igrali svjetlaci. Osmehivala se svojim nakrivim osmehom. Morao sam da uzvratim kežom. Znali smo se još iz škole, i mislim da ni jedan jedini dan nije prošao a da se nismo baš tako osmehnuli jedno drugom.

Ali imala je pravo. Preterivao sam s čišćenjem. Sneg se neće zadržati, već smo imali mnogo toplih dana, sunce je sve jače sijalo i sve otapalo. Taj sneg je bio poslednji trzaj zime i nestaće za nekoliko dana. Preterivao sam i kada sam juče prao klozetsku šolju. Iza šolje, da budem precizniji. Nije to bilo uobičajeno za mene. Samo sam hteo da sve bude kako treba sada kad najzad dođe kući. Hteo sam da vidi počišćen sneg i čistu šolju, i da ne primeti farbu koja se ljušti sa južnog zida gde sunce peče, niti oluk koji je odvalio jesenji vetar.

Kada je prošlog puta odlazio bio je preplanuo i jak, poletan, za promenu me je dugo grlio, i tad sam osetio snagu njegovih mišica. Kažu da su deca uvek sve veća svaki put kada ih vidiš, prosto se prepadneš kad ugledaš dete posle izvesnog vremena. Ali sada nije bilo tako s Tomom. Sav se sparušio. Nos mu je bio crven, obrazi bleđi, ramena uzana. Nije pomagalo ni to što je sad drhtao i još ih skupljao, izgledao je kao suva kruška. Drhtanje je popustilo dok smo vozili kući, ali još je sedeo kao neki mlakonja na sedištu pored mene.

„Pa, kakva je hrana?“ – pitao sam.

„Hrana? Misliš, na koledžu?“

„Jok. Na Marsu.“

„Molim?“

Istorija pčela

„Na koledžu, naravno. Jesi li bio negde drugde u poslednje vreme?“

Opet je uvukao glavu u ramena.

„Mislim... izgledaš malo neuhranjeno“, rekao sam.

„Neuhranjeno? Tata, znaš li ti šta to uopšte znači?“

„Ako nešto nisam pobrkao, ja ti plaćam školarinu, pa ne moraš tako da mi odgovaraš.“

Nastala je tišina.

Duga.

„Ali dobro ti ide, je l' da?“ – kazao sam najzad.

„Da, dobro je.“

„Znači, isplatila mi se investicija?“

Pokušao sam da se nasmejem, ali sam krajičkom oka video da njemu nije do smeha. A zašto nije? Mogao je da se potrudi i pridruži šali, pa bismo smehom mogli da pokrijemo one teške reči i možda prijatno provedemo ostatak vožnje.

„Pošto hrana ulazi u cenu, možda bi mogao malo više da jedeš“, pokušao sam.

„Da“, rekao je samo.

Naljutio me je. Samo sam hteo da se nasmeši, ali nisam video ništa osim te krute ozbiljnosti. Bilo bi bolje da ćutim. Da držim jezik za zubima. Ali reči su navrle.

„Jedva si čekao da pobegneš odande, je l' da?“

Hoće li se sada naljutiti? Hoćemo li ponovo tim putem?

Ne. Samo je uzdahnuo. „Tata.“

„Dobro. Samo se šalim. Ponovo.“

Progutao sam ostale reči. Znao sam da bih sad mogao da izgovorim mnogo šta zbog čega bih se posle kajao. Nije trebalo tako da počne, ne kada je najzad došao.

„Samo hoću da kažem...“ – rekao sam, trudeći se da mi glas bude što mekši, „kad si odlazio delovao si srećnije nego sada.“

Džordž

„Srećan sam. Okej?“

„Okej.“

Gotova stvar. Srećan je. Presrećan. Skače od sreće. Jedva je čekao da ponovo vidi i nas i farmu. Nedeljama ni na šta drugo nije mislio. Jasno.

Malo sam se nakašljao, iako nisam morao da pročistim grlo. Tom je samo sedeo, s tim svojim mirnim šakama. Progutao sam knedlu, nešto mi je stezalo grlo. A čemu sam se nadao? Da ćemo postati najbolji drugari zato što se nismo videli nekoliko meseci?

Emu je dugo grlila Toma. I tu je sve bilo kao pre, očigledno je još mogla da ga grli i ljubi a da njemu to ne smeta.

Nije primetio da je sneg sveže počišćen. *Tu* je Ema bila u pravu. Ali nije mario ni za farbu koja se ljuštila sa zida, pa je to bila dobra stvar...

Ne, nije. Jer u suštini sam hteo da primeti i jedno i drugo. Da poželi nešto da uradi, sad kada je najzad kod kuće. Da preuzme odgovornost. Ema je poslužila veknicu od mesa i kukuruz, velike porcije na zelenim tanjirima, žuti kukuruz se sijao, para se uzdizala iz umaka s pavlakom. Hrani ništa nije falilo, ali Tom je pojeo samo pola porcije, nije takao meso. Izgleda da nije imao apetita ni za šta. Premalo svežeg vazduha, u tome je problem. Sad ćemo to srediti.

Emu je zapitkivala o svemu živom. O školi. Profesorima. Predmetima. Prijateljima. Devojkama... Na ovu poslednju temu nije dobila bogzna kakav odgovor. Ali bez obzira na to, njihov razgovor je tekao ravnomerno, kao i obično. Iako je ona više pitala nego što je on odgovarao. Oduvek je tako bilo, reči se nisu zaustavljale između njih. Prisno su čavrljali, a da ih to po svemu sudeći ništa nije koštalo. Ali normalno je to, majka mu je.

Istorija pčela

EMA je uživala, obrazi su joj se rumenili, nije skidala pogled s Toma, neprestano ga je dodirivala, meseci čežnje u šakama.

Ja sam uglavnom ćutao, pokušavao da se osmehnem kad i oni, nasmejem kad i oni. Posle one propasti od razgovora u kojima nije bilo vredno rizika. Bolje da sačekam dobru priliku za započinjanje takozvanog otac-sin-razgovora. Sigurno će doći. Ostaće nedelju dana.

Zadovoljio sam se uživanjem u jelu, ispraznio tanjir, jer barem *neko* ovde ume da ceni dobru hranu, pomazao sam sos parčetom hleba, stavio viljušku i nož na tanjir i ustao.

Ali onda je i Tom hteo da ustane. Iako mu je tanjir još bio prepun.

„Prijalo je“, kazao je.

„Treba da pojedеш hranu koju ti je majka spremila“, kazao sam. Hteo sam da zvučim staloženo, ali izgleda da je ispalo malo preoštro.

„Dosta je pojeo“, kazala je Ema.

„Satima je to spremala.“

To je strogo uzev bilo preterivanje. Tom je ponovo seo. Podigao je viljušku.

„Pa to je najobičnija veknica od mesa, Džordže“, kazala je Ema. „Nisam baš *toliko* spremala.“

Hteo sam da se pobunim. Mnogo se potrudila, u to nema sumnje, toliko je bila srećna što će videti Toma kod kuće. Zaslužila je da dečko bude svestan toga.

„Pojeo sam sendvič u autobusu“, kazao je Tom svom tanjiru.

„Najeo si se pre nego što ćeš se vratiti majčinoj kuhinji? Zar ti nije nedostajala? Jesi li igde drugde okusio lepšu veknicu od mesa?“

„Dobro, tata. Samo...“

Zaćutao je.

Džordž

Izbegavao sam Emin pogled, znao sam da zuri u mene stegnutih usana i sa stop-znacima u očima.

„Šta samo?“

Tom je malo gurkao hranu po tanjiru.

„Više ne jedem meso.“

„A?“

„Dobro, dobro“, kazala je Ema i počela da rasprema sto.

Seo sam. Sve se složilo.

„Nije čudo što si žgoljav“, kazao sam.

„Da su svi vegetarijanci, bilo bi više nego dovoljno hrane za čitavo svetsko stanovništvo“, kazao je Tom.

„Da su svi vegetarijanci“, imitirao sam ga zureći preko ivice čaše s vodom. „Ljudi su oduvek jeli meso.“

Ema je naslagala tanjire i poslužavnik na visoku gomilu. Preteće je zveckala.

„Molim te, Tom je sigurno dobro razmislio o tome“, rekla je.

„Ne bih rekao.“

„Pa nisam baš jedini vegetarijanac“, kazao je Tom.

„Na ovoj farmi se jede meso!“ – rekao sam i tako naglo ustao da je stolica pala na pod.

„Dobro, dobro“, ponovila je Ema sređujući žustrim pokretima.

Poslala mi je još jedan upozoravajući pogled. Ovog puta nije samo poručivao „stop“. Poručivao je „umukni“.

„A ti ionako ne uzgajaš svinje“, kazao je Tom.

„Kakve to veze ima s ovim?“

„Pa tebi valjda nije važno da li jedem meso ili ne? Dokle god još jedem med.“

Osmehnulo se. Prijateljski? Ne. Pomalo drsko.

„Da sam znao da ćeš takav postati na koledžu nikad te ne bih poslao.“ Reči su navirale dok sam govorio, ipak nisam uspeo da ih zadržim u sebi.

Istorija pčela

„Jasno je da treba da ide u školu“, kazala je Ema.

Naravno, jasno je to kao dan. Svi moraju u školu.

„Sve obrazovanje koje mi je trebalo tamo sam stekao“, odvratio sam besciljno mlatarajući rukom, hteo sam da je usmerim ka istoku gde se nalazila livada sa pčelinjakom, ali prekasno sam otkrio da mlatarem ka zapadu.

Tom se nije udostojio da mi odgovori.

„Hvala na ručku.“

Brzo je pospremio za sobom i okrenuo se ka Emi.

„Ja ću ostalo. Samo ti sedi.“

Osmehnula mu se. Meni niko ništa nije rekao.

Oboje su me zaobilazili, ona kad se iskrala u dnevnu sobu da čita novine, on kad je stavio kecelju – stvarno je to uradio – i počeo da riba lonac.

Jezik mi se osušio. Otpio sam gutljaj vode, ali nije mi mnogo pomoglo.

Obilazili su me, kao da sam nekakav slon nasred sobe. Samo što nisam bio slon nego mamut. Izumrla vrsta.

Biblioteka
Cli-fi
Maja Lunde (1975)
Istorija pčela
Preveo s norveškog
Radoš Kosović
Za izdavača
Vesna Odanović Kapuran
Lektura
Sonja Šoć
Korektura
Sandra Bakić Topalović
Likovno-tehničko uređenje
Vladan Ćirić
Dizajn korica
Vladimir Jugović
Štampa
Caligraph, Beograd
2019.
Tiraž
1.500
Izdaje
ODISEJA, Dobračina 5, Beograd
tel. 011 2620-521
odiseja@sezampro.rs
www.odiseja.co.rs

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.113.5-31
638

ЛУНДЕ, Мaja, 1975-

Istorija pčela / Maja Lunde ; s norveškog preveo Radoš Kosović. - Beograd : Odiseja, 2019 (Beograd : Caligraph). - 392 str. ; 21 cm. - (Biblioteka Cli-fi)

Tiraž 1.500. - Prvod dela: Bienes histories. - O autorki Maji Lunde i "Istoriji pčela": 385-389. - O prevodiocu: str. 390-391.

ISBN 978-86-7720-158-6

a) Пчеле -- У литератури

COBISS.SR-ID 277499660